

Hoššo, Jozef

Neskorogotická kachľová pec z Liptovskej Mary

Archaeologia historica. 1982, vol. 7, iss. [1], pp. 499-508

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139428>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

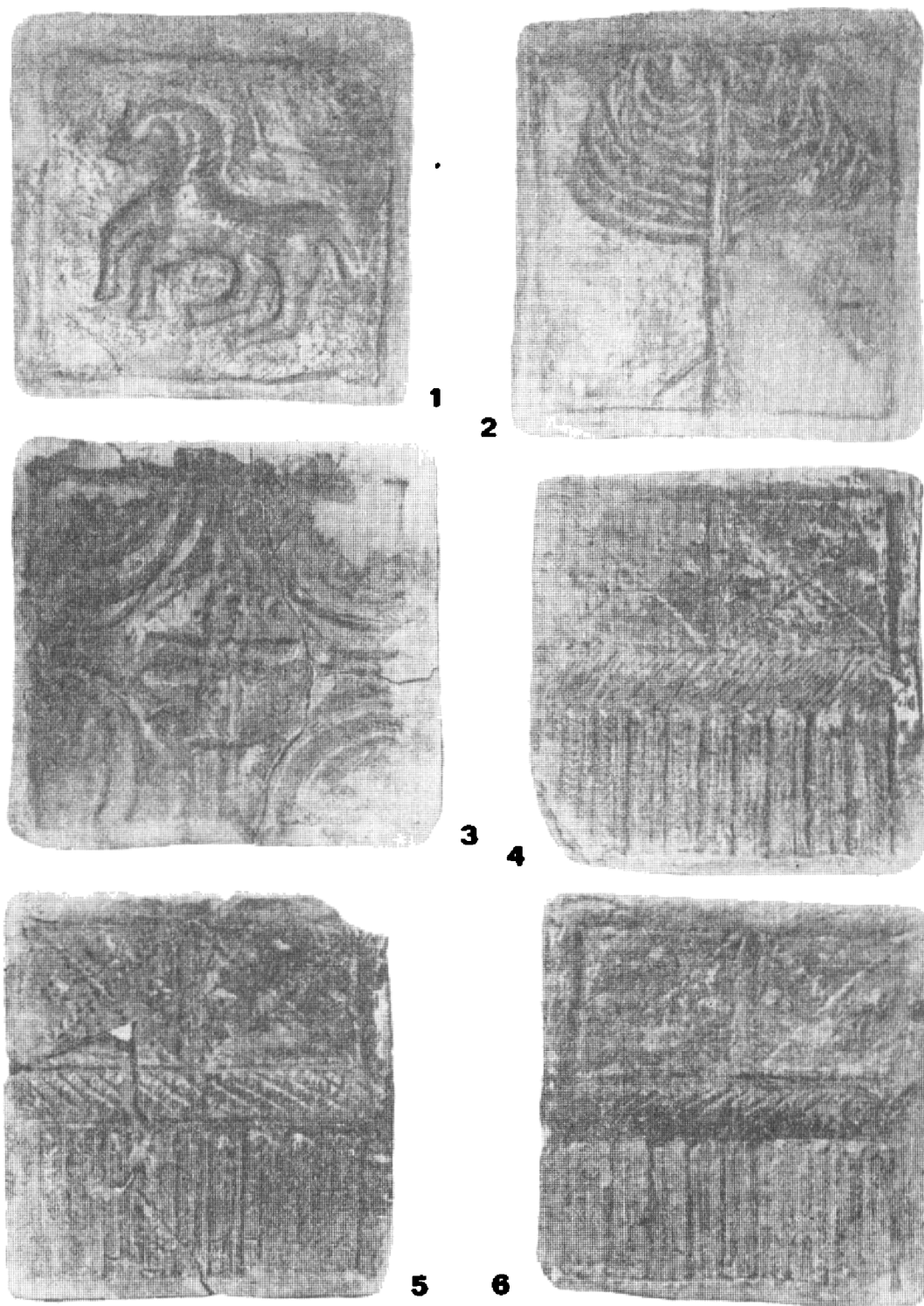
Neskorogotická kachľová pec z Liptovskej Mary

JOZEF HOŠŠO

Prostredie stredovekej dediny, vedľa obydlí najširších vrstiev poddaného ľudu, dotvárali i príbytky drobnej šľachty. Kultúra bývania tejto sociálnej vrstvy stála už na vyššej úrovni ako typická roľnícka usadlosť, ale stále ešte zaostávala za štandardným vybavením sídla veľkých feudálov a tiež mestského patriciátu. Snahu, vyrovať sa ťažko dosiahnuteľným vzorom spoločenskej špičky, odzrkadľuje nielen stavebné riešenie zemepánskych kúrií, ale tiež vybaveniu ich interiérov. Výrazným dekoratívnym doplnkom, popri svojej účel-
nosti, boli v interiéroch stredovekých domov kachľové pece. Nálezy kachlíc, od 15. stor. dokladajú bežné vykurovanie kachľovými pecami na Slovensku, nielen v prostredí hradov a miest, ale tiež na vidieku, predovšetkým v zemianskych príbytkoch. Potvrdzujú to i nálezy z historickoarcheologického vý-

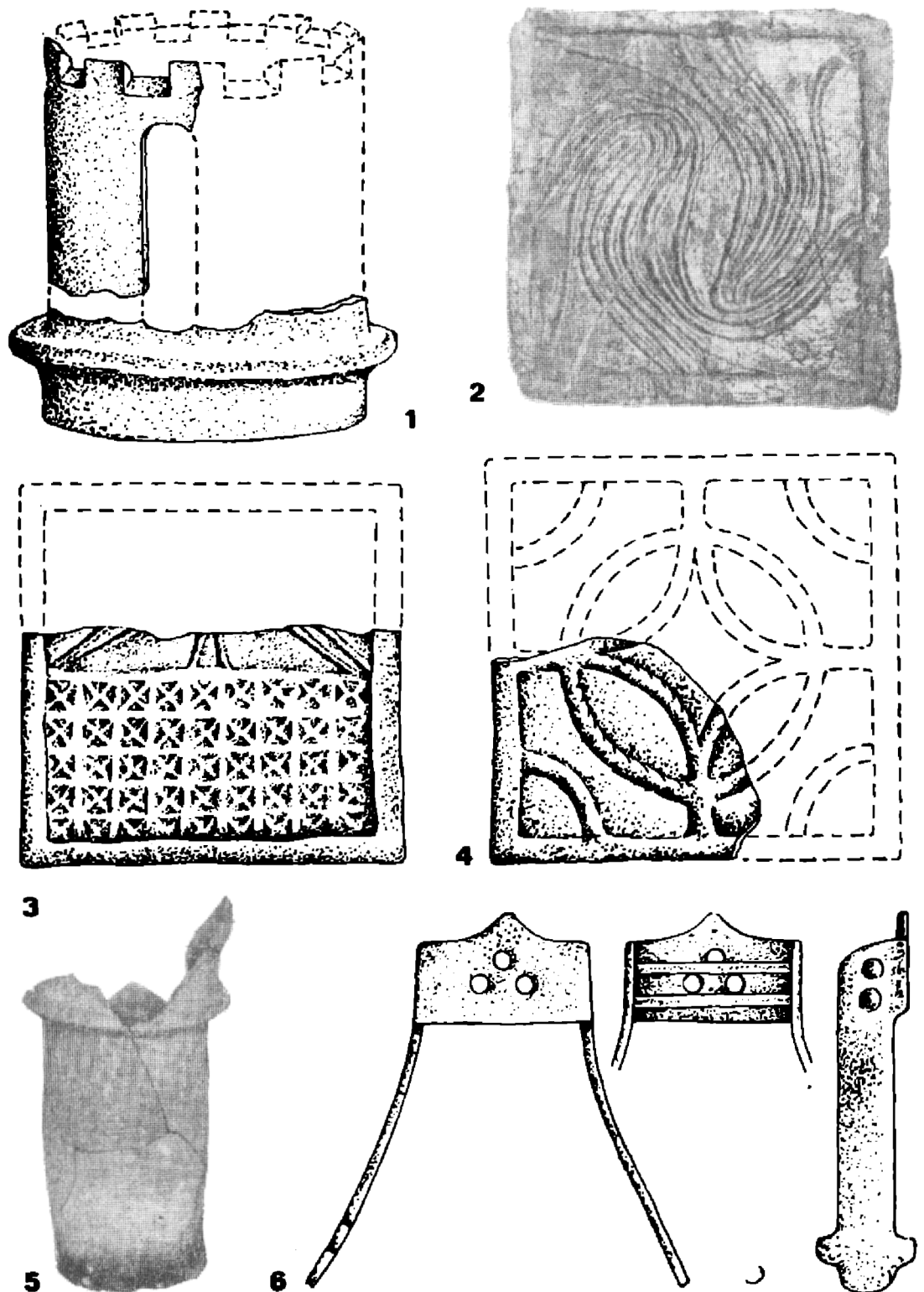
Obr. 1. Liptovská Mara. Pohľad na deštrukciu kachľovej pece.

Obr. 2. Liptovská Mara. Reliéfné zdobené dosky komorových kachlíc.

kumu v Liptovskej Mare, uskutečneného v rokoch 1970 až 1974 Slovenským ústavom pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave, s ktorého najdôležitejšími výsledkami sme čitateľov už oboznámili na stránkach tohoto zborníka (Hoššo 1976).

Výskum, ktorý sa zamerl na sakrálnu stavbu a jej bezprostredné okolie, odokryl o. i. zvyšky rozptýlených kamenných deštukcií, základových múrov a predmety dennej potreby, svedčiace o stredovekej obytnej zástavbe i v tejto polohe. Ich kumuláciu sme sledovali na miernom svahu za západným oblúkom opevnenia kostola, ktorý sme preskúmali 75 m dlhým rezom a sieťou sond. V kultúrnej vrstve na flyšovom podloží, miestami hrubej iba 30 cm, devastovali zvyšky stredovekých objektov mladšou stavebnou činnosťou a obrábaním

Obr. 3. Liptovská Mara (1–3, 5, 6), Parížovca (4). 1 – vrcholová válcová kachlic, 2–4 – reliéfne zdobené dosky komorových kachlíc, 5 – technický prvok pece, 6 – strmeň z deštrukcie pece.

pôdy. Výnimočná medzi ostatnými bola kamenná stavba s peňazokazeckou dielňou v tesnej blízkosti opevnenia, ktorú zničili požiarom po polovici 15. stor. a jej zvyšky nahrnuli do priekopy (Hlinka—Hoššo 1980). Pravdepodobne na jeho mieste postavili nový dom, z ktorého sa zachovala iba deštrukcia kachľovej pece. Fragments kachlíc sa nachádzali v hĺbke 10 až 50 cm pod úrovňou rastlého terénu. Ich rozptyl od miesta najväčšej koncentrácie bol 6 až 10 m. Nálezy kachlíc boli pomiešané s nevelkým množstvom kuchynskej neskorostredovekej keramiky, kovovými predmetmi a kemennou deštrukciou. Pri prie-

kope medzi kachlicami ležali i zvyšky staršieho domu a nálezy z peňazoka-
zeckej dielne.

Z celkového počtu cca 500 kusov nájdených fragmentov kachlíc, pri pred-
bežnom laboratórnom spracovaní podarilo sa zrekonštruovať 31 kusov a tri
kusy sa zachovali neporušené. Kachlice, okrem zhodných morfológických zna-
kov, charakterizovala predovšetkým zhodná technológia výroby. Všetky vy-
robili z hlíny s bohatou prímесou jemnozrnného piesku a vypálili do tehlo-
vočervena. Vytáčaná časť komorových kachlíc a hrncové s cibulovými (na
dnách majú stopy po zrezávaní z kruhu po vytočení) sú dokladom dokonalej
kruhárskej práce. Časti kachlíc, ktoré vystupovali na povrch plášťa pece alebo
boli viditeľné, sú oblievané olovnatou glazúrou rôznych odtieňov farby hne-
dej, žltej a výnimočne i zelenej. Iba jeden druh komorových kachlíc mal čle-
nenie geometrického reliéfu zvýraznené čiernou glazúrou. Vrstva glazúry je
často nerovnomerná, má nedostatočné krytie, farebné odtiene sa na väčších
plochách prelínajú, príp. je glazúra nedostatočne vypálená alebo naopak od
vysokého žiaru stečená, niekedy spálená. Podľa typov a aplikovaných výzdob-
ných motívov medzi kachlicami rozlišujeme 13 druhov, v deviatich prípadoch
zastúpených viac ako desiatimi zrekonštruovanými alebo z väčšej časti zach-
ovanými exemplármi:

1. Komorové kachlice mali cylindrickú komoru vysokú 14 až 16 cm s prie-
merom ústia 10 až 12,5 cm. V piatich prípadoch bol nájdený fragment a raz
celá kachlica so stlačenou jednou stranou komory tak, že s vodorovnou osou
čelnej dosky zvierala 40 až 45° uhol. Všetky čelné dosky boli štvorcové s jed-
noduchým rámom o strane 17 až 19 cm. Ich plochu zdobil nízky reliéf. Podľa
výzdobného motívu na doskách delíme komorové kachlice do 6 skupín:

- a) Plochý reliéf ihličnatého stromu s košatou korunou na vysokom kmeni,
ktorý vyrastá z rozvetvených koreňov, povrch je zeleno, hnedožlté alebo
hnedo glazovaný (obr. 2:2).
- b) Poloreliéf neosedlaného koňa s naznačeným cvalom, povrch je glazovaný
hnedo, žltohnedo alebo zeleno (obr. 2:1).
- c) Plochý reliéf deväť a päťnásobného koncentrického oblúka, ktoré sú do seba
zavesené spôsobom gotickej plamienkovej kružby, povrch je žltohnedo,
hnedo alebo zeleno glazovaný (obr. 3:2).
- d) Plochý reliéf s vtlačeným rovnoramenným krížom do vypnuliny medzi
koncentrickými trojnásobnými štvrtkruhmi v rohoch dosky, povrch je hne-
do alebo hnedožlté glazovaný (obr. 2:3).
- e) Plochý geometrický reliéf, rozdelený je na dve obdĺžnikové horizontálne po-
lovice širokou lištou, ktorú zdobia šikmé rovnobežné zárazy alebo rytá ko-
soštvorcová mreža. Horná polovica dosky je rozdelená zvislou lištou na dva
štvorce, delené presekávaním zdobenými uhlopriečkami na trojuholníkové
polia s rovnoramennými krížmi uprostred. Dolnú polovicu zdobia striedavo
zvislé úzke a široké lišty. Povrch je hnedo, hnedožlté alebo zelenohnedo
glazovaný, deliaca horizontálna lišta s rytou mrežou je zvýraznená čiernou
glazúrou (obr. 2:4—6).
- f) Fragment čelnej dosky zdobenej plochým geometrickým reliéfom, deleným
na dve horizontálne polovice. Dolnú polovicu zdobí mreža, ktorej štvorcové
polia delia uhlopriečky, hornú polovicu zdobil neidentifikovateľný orna-
ment dvojnásobných líšt (obr. 3:2).

2. Hrncovité kachlice so štvorcovým ústím majú von odsadený duto pro-
filovaný okraj s vodorovne zrezanou hranou, šikmé steny sú duto prehnuté,
vnútornú stranu kachlíc glazovali tmavohnedo (glazúra je spálená), hnedo

alebo hnedožlto. Výška 15,2 až 16,6 cm; okraj $\pm 16,5 \times 16,5$ cm; \emptyset dna 9,8 až 11,8 cm (obr. 4:2).

3. Miskovitá kachlica s ustím i dnom po vytočení sformovaným do obdĺžnika, hrana okraja je vodorovne zrezaná, nízke rovné steny sú kolmé, črep je neglazovaný. V. 4,4 cm; o. 18,1 \times 14,4 \times 17,4 \times 13,3 cm; dno 13,7 \times 15 cm (obr. 4:6).

4. Hrncovité kachlice ako číslo 2, ústie majú zdobené prelamaným ornamentom motívu štvorlístkovej gotickej kružby, znútra a na výčnelkoch kružby sú hnedo, hnedožlto alebo bledozeleno glazované. V. 15,4 až 16,6 cm; o. $\pm 16,5$ cm, \emptyset d. 10,2 až 11,5 cm (obr. 4:1).

5. Tri miskovité kachlice s ustím sformovaným do tvaru obdĺžnika a raz štvorca, zdobeným štvorlístkovou gotickou kružbou, šikmé steny sú duto prehnuté, vnútornú stranu a výčnelky kružby sú glazované hnedožlto, zeleno-hnedo a bledozeleno. V. 4,3 až 6,8 cm; o. 7,3 až 14,3 \times 14,4 až 15,6 cm; \emptyset d. 7,3 až 11 \times 9 až 13 cm (obr. 4:3, 4).

6. Hrncovité kachlice s ustím sformovaným do rovnostranného trojuholníka, hrana okraja je vodorovne zrezaná, rovné steny sú šikmé, znútra sú hnedo alebo hnedožlto glazované. V. 12,6 až 13,8 cm; okraj o strane trojuholníka $\pm 20,5$ cm; \emptyset d. 9,2 až 10,4 cm (obr. 4:7).

7. Cibuľové kachlice majú guľovité telo zdobené v hornej polovici širokým vlnitým rebrovaním a v strede vrcholovým výčnelkom v tvare kužeľa, dno je odsadené od tela nízkou valcovitou nôžkou, dosteny ktorej je vždy prerazená dierka, hornú polovicu tela väčšiny exemplárov glazovali hnedo alebo hnedožlto. V. 12,8 až 14,4 cm; šírka tela 12,6 až 13,4 cm; \emptyset d. 7,4 až 8,6 cm (obr. 4:5).

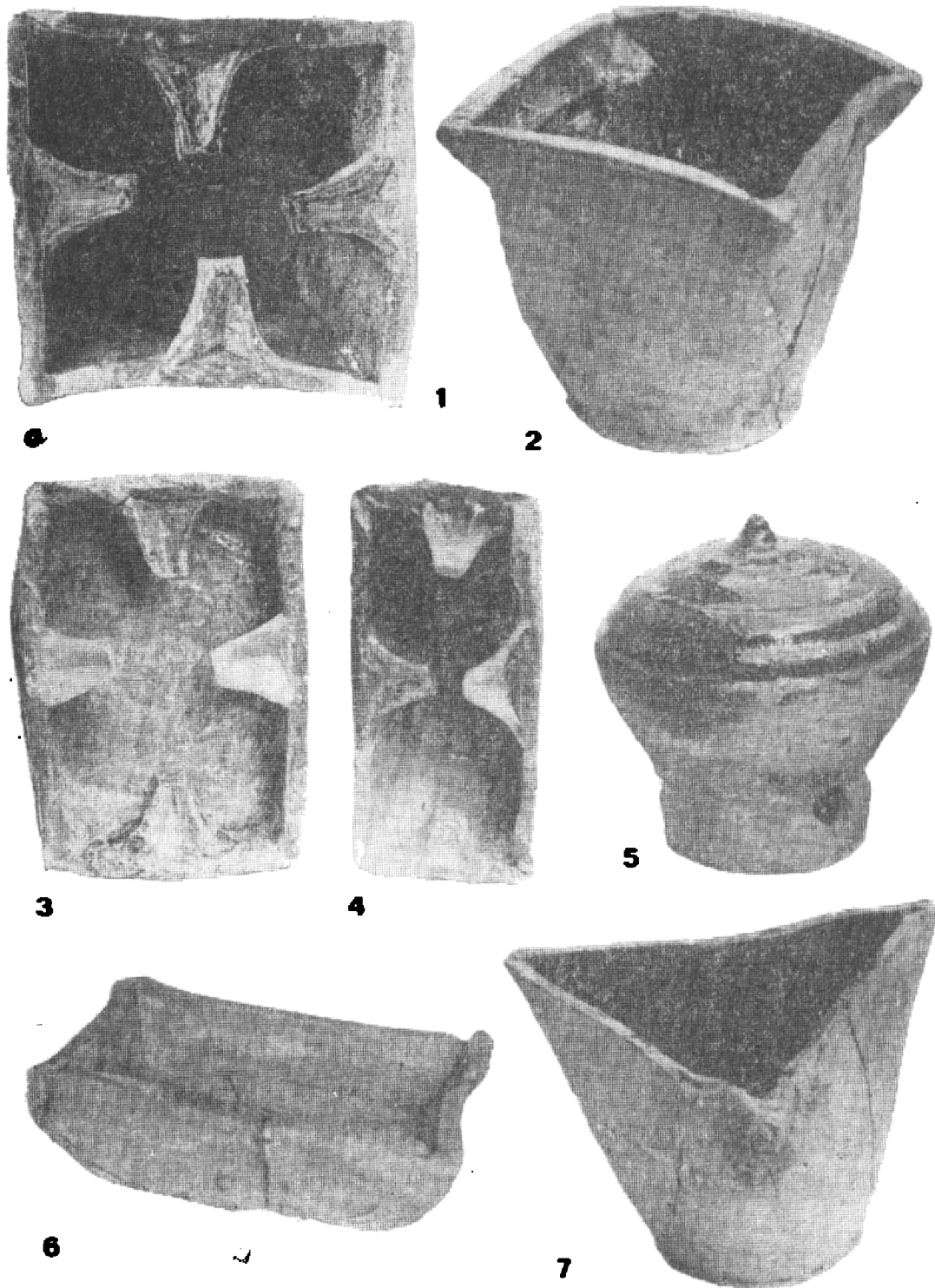
8. Kachlica v tvare váľca s dnom, okraj ústia zobia zuby vyrezávaného cimburia, do stien váľca vyrezali tri zvislé obdĺžnikové otvory, nad okrajom dna obieha široká vodorovná rímša, nad ktorou sú steny obojstranne hnedožlto glazované. V. 16 cm; o. 15 cm; \emptyset d. 15 cm (obr. 3:1).

Pri stavbe pece ako konštrukčný prvok použili aj válec, z ktorého sa zachovalo torzo s dnom a odsadeným rozšíreným ustím. Znútra sú steny zadymené. Zloženie hliny a vypálenie je zhodné s kachlicami. Zachovaná v. 12,8 cm; \emptyset d. 7,8 cm (obr. 3:5).

Veľký počet nájdených kachlíc, pri ktorých nálezové okolnosti a morfológické znaky dokázali ich pôvod z jedného telesa kachľovej pece, umožnili jednu z najúplnejších rekonštrukcií svojho druhu na území Slovenska. Pre jej výnimočnosť medzi známymi príkladmi stredovekého kachliarstva, pri rekonštrukcii bolo určujúce kvantitatívne zastúpenie jednotlivých typov kachlíc, ich technické prvky a tiež rešpektovanie základného tektonického členenia kachľovej pece na území Európy.

Výrazná devastácia nálezovej situácie zmazala stopy primárnej polohy pece i zvyšky vlastného sokla, spolu s architektúrou, ktorej bola súčasťou. Nevieme, či pec sa primkýnala niektorou stranou k stene domu, alebo stála voľne v jeho interiéri. Podobne o tvare sokla a materiáli, z ktorého ho postavili, môžeme si utvoriť predstavu iba pomocou (tiež viac-menej akademických) rekonštrukcií iných príkladov. Predpokladáme, že mal tvar jednoduchej podmurovky z tehál alebo kameňa.

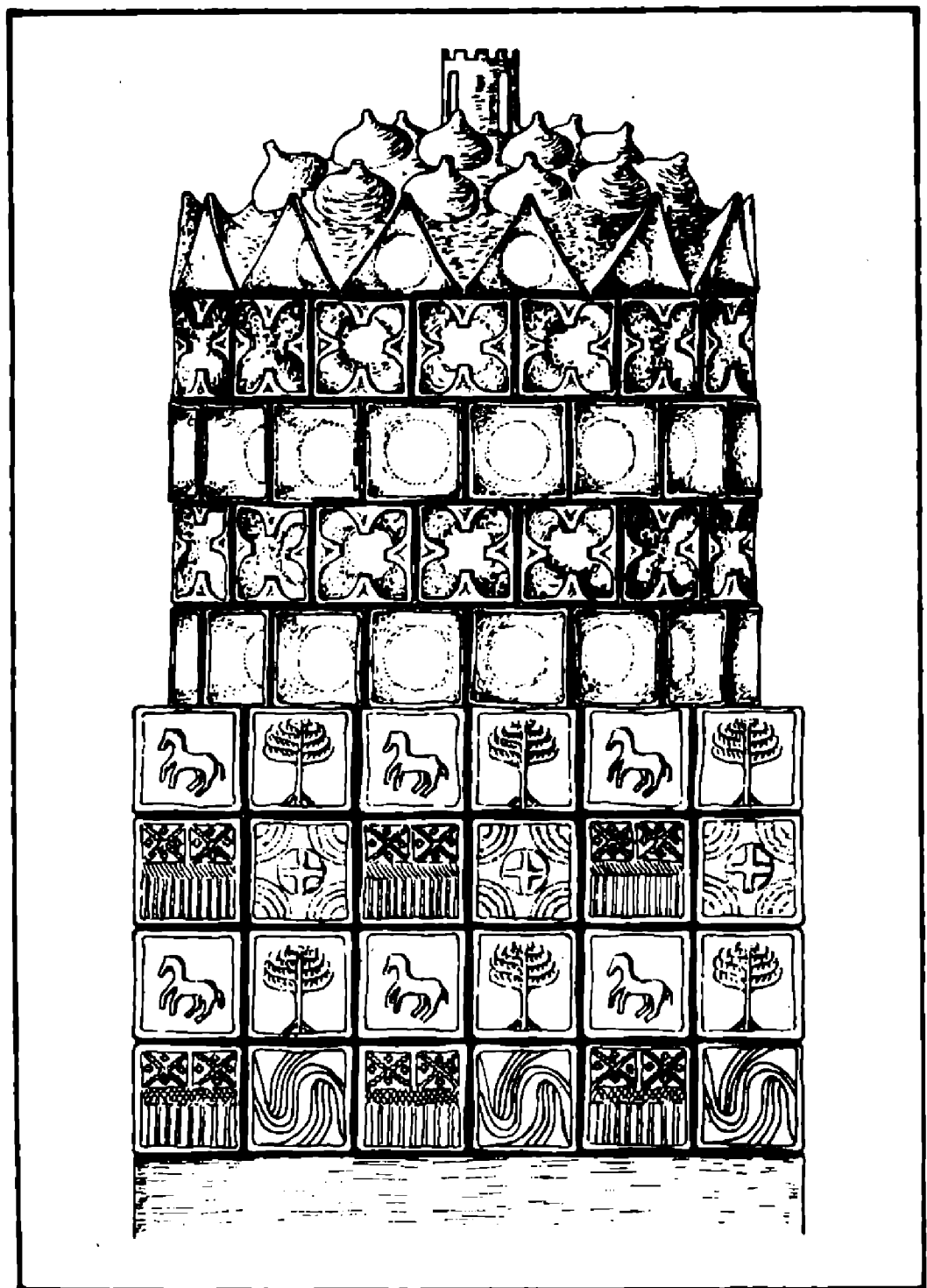
Podľa jednoduchej typologickej a morfológickej skladby vôbec (chýbajú rímsovú a rohové kachlice, zložitejšie výzdobné prvky apod.) predpokladáme, že pec mala i jednoduchú stavbu, delenú na soklovú a nástavcovú časť. Podľa komorových kachlíc, ktoré mali bok komory na jednej strane stlačený v 45° uhle k vyhrievacej doske, rekonštruovali sme krychlovú soklovú časť. V po-

Obr. 4. Liptovská Mara. Ukážka hrncovitých, miskovitých a cibuřovitých kachlíc.

mere k veľkosti priemeru valca nastavcovej časti, riadok jednej strany krychle sa skladal zo šiestich komorových kachlíc. Absenciu nálezov čelných dosiek v tvare obdĺžnika z rohových kachlíc, vysvetľujeme kladením pod sebou bez striedania zvislých styčných par, v om sa marska pec odlišuje od ostatných analógií. Výšku soklovej časti sme zostavili zo štyroch riadkov kachlíc, bez snahy o dodržanie geometrického modulu, ktorého znalosť nepredpokladáme ani u výrobcu pece. Podľa toho pri voľnom postavení všetkých štyroch strán spodnej časti, potrebovali na jej stavbu spolu 96 komorových kachlíc.

Tvary hrncovitých, cibuřovitych a vrcholovej valcovej kachlice, boli vhodné na stavbu valcoveho nástavca. Pri rekonštrukcii jeho priemeru sme vychádzali z rozostavenia hrncovitých kachlíc so štvorcovým ustim do kruhu,

Obr. 5. Liptovská Mara. Rekonštrukcia kachľovej pece.

s maximálnym využitím zužujúcich sa stien tela ku dnu. Pri predpokladanej 5 až 10 mm hrubej vrstve pojiva vznikol veniec z 18 kusov, s vonkajším priemerom 100 cm. V pomere k spodnej časti plášť nástavca pravdepodobne postavili tiež zo štyroch riadkov kachlíc, tj. spolu cca 72 kusov. Podľa niekoľkých redukovaných kusov (obr. 4:3, 4, 6) ich počet bol však prispôbený konštrukcii pece, pravdepodobne vyústeniu dymovodu. Nález neglazovanej miskovitej kachlice svedčí o obrátení takto upravenej strany nástavca k stene.

Horný okraj nástavcovej časti zdobil riadok vrcholových hrncovitých kachlíc s trojuholníkovým ústím bežným spôsobom. Podľa dĺžky strany strojuholníka ústia, okraj vála zdobilo 14 až 15 kachlíc. Válec nástavca uzatvárala pologuľovitá kopula z cibulovitých kachlíc, spôsobom ako na rekonštrukcii pece

zo Šenkvič (Holčík 1973). Glazovaná časť kachlíc vyčnievala z pláštá kopule, iba na odvrátenej strane do kopuly vsadili neglazované kusy. Celú kopulu nieslo približne 20 cibuľovitých kachlíc a v ich strede vyčnievala válcovitá kachlica v tvare veže ukončenej cimburím.

Na stavbu celej pece z Liptovskej Mary potreboval jej tvorca približne 200 kachlíc, čo v porovnaní napríklad s počtom, ktorý podľa písomných správ na jednu pec potrebovali kachliari z poľského Potylicza, predstavuje iba jednu tretinu (Gajerski 1972). Tiež predpokladaná výška málo nad 200 cm, predstavuje v porovnaní s niektorými honosnými pecami iba menší; priemer (Michna 1981, 350; Popa—Mărgineanu—Cârstoiu 1979, 356).

Zjednodušené stvárnenie výzdobných motívov i technologické a typologické prvky pece z Liptovskej Mary predstavujú jedinečný príklad lokálnej práce nešpecializovaného remeselníka, podľa dostupných predlôh. Nálezy kachlíc z archeologických výskumov všetkých troch liptovských hradov ukázali, že vplyv alebo export výrobkov kachliarskej dielne z Banskej Bystrice, ktorej výrobky nachádzame v prostredí miest a hradov na širokom území stredného Slovenska (Holčík 1978; Cserey 1974), siahal i do tohoto regiónu. Tvorca marskej pece však, pravdepodobne, nemal možnosť zoznámiť sa s týmito majstrovskými výrobkami. Dobré však poznal techniku stavby kachľovej pece, ktorá v tomto prostredí nebola neznáma. Nálezy hrncovitých a pohárovitých kachlíc zo zásypu priekopy opevnenia marského kostola a z domu v jeho bezprostrednej blízkosti (objekt 3), ktoré datujeme už na začiatok 15., príp. koniec 14. stor. (Hoššo 1976), sú toho dôkazom. Archaické prvky, predovšetkým vysoké steny tela a komôr kachlíc, aplikoval potom výrobca i pri stavbe novej pece.

Vo výzdobe kachlíc aplikoval jednoducho stvárnené motívy: strom, neosedlaného koňa, koncentrické oblúky, kríž a jednoduchý geometrický ornament. V neskorej gotike všeobecne rozšírené figurálne motívy a prelamované výzdobné architektonické články presahovali možnosti, dané úrovňou jeho výtvarných schopností. Iba motív gotickej kružby, ktorý je na kachliciach bežný hlavne pred polovicou 15. stor. (Holl 1976; Michna 1981; Voit—Holl 1963, Strauss 1972), zdobil ústie hrncovitých kachlíc. V tomto i v ostatných prípadoch, keď sa výrobca pokúsil o aplikáciu architektonických výzdobných prvkov, inšpiráciou bolo priame pozorovanie. V bezprostrednom okolí neskorogotický stavebný sloh poznačil prestavbu kostolov v Liptovskej Mare a Liptovskom Jáne a stavbu kostola v Okoličnom.

Tiež ukončenie nástavca odzrkadľuje vplyv architektúry. Zdobenie rímsy hrncovitými kachlicami s trojúholníkovým ústím, napodobňujúcim štíty striech alebo vimperk, bolo bežné v našom prostredí od 15. do 17. stor. (Holčík 1978; Kozák 1972). Vsadením válcovej kachlice v tvare veže, spojil staviteľ marskej pece výzdobné architektonické prvky s fortifikačným. Jeho technická ani výtvarná úroveň nestačila na pompézne zobrazenie strmej gotickej strechy, zdobiacom niektoré pece vrcholného stredoveku (Franz 1969; Kouba 1964; Kwapieniowa 1971). Zdobenie vrcholu kopuly do stredu vsadenou kachlicou, hoci je v našom prostredí bez analógií, nachádzame už na jednom z najstarších vyobrazení kachľovej pece na freske v dome „zur Kunkel“ v Kostnici pri Bodamskom jazere (Frowein 1942). Z obdobia neskorej gotiky s aplikáciou veže, s dôrazom na napodobňovanie fortifikačnej architektúry, stretávame sa v kniežacom paláci v Suceave na korune kachľovej pece, ktorá honosným a realistickým spôsobom zobrazuje kráľovský hrad s dvojitou líniou hradieb a bášt (Poppa—Mărgineanu—Cârstoiu 1979).

Pre vysvetlenie pôvodu a datovanie marskej pece je dôležitý nález nie-

koľkých fragmentov kachlíc, z archeologického výskumu zemianskej kúrie v Parížovciach, ktoré sú zhodné s marskými. Iba jeden fragment dosky komorovej kachlice zdobil ešte neznámy motív pletencovej kružby (obr. 3:4).

Obidve lokality, pred napustením vodnej nádrže, boli od seba vzdialené iba 3 km pozdĺž pravého brehu Váhu. Úzke vzťahy medzi Parížovskými a marským farárom umocňovali tiež stavovská príslušnosť a v niektorých prípadoch príbuzenský pomer. Preto, v neustálom súperení medzi miestnou drobnou šľachtou a správcom župy pri presadzovaní kandidátov na miesto farára, nárokovala si rodina Parížovských na postavenie hlavného patróna. Člen tejto rodiny Mikuláš Parížovský založil pred rokom 1534 fundáciu 200 florénov na vydržiavanie kaplána. Jeho nástupca Ján, v snahe upevniť si pozíciu patróna, dal postaviť pri kostole dom. Jeho ruiny v rokoch 1539 a 1540 rozobrali sielnicí obyvatelia, čím chceli zbaviť Parížovských práva hlavného patróna (Hýroš 1878, 166—168, 173). Je pravdepodobné, že v zbúranom dome stála tiež skúmaná pec. Jej stavbu mohol objednať člen rodiny Parížovských, u niektorého z poddaných hrnčiarov ako príležitostnú zákazku spolu s pecou, ktorá stála v interiéri kaštiela. Podľa glazovania a dokonalej techniky vytáčania, liptovský hrnčiar nebol schopný vyrobiť kachlice pred poslednou tretinou 15. stor. (Hoššo 1981). Spodnú hranicu datovania sem kladie i zánikový horizont staršieho domu (objekt 3) a domu s peňazokazeckou dielňou (Hlinka—Hoššo, 1980). Podľa písomnej správy postavili však pec pred rokom 1539, v období keď gotické tradície v prostredí liptova boli ešte živé a našli svoj odraz v tomto ojedinelom diele liptovského hrnčiara.

Literatúra

- Cserei E., 1974: Erörterung über einige Ofenkacheln des späten mittelalters, *Ars Decorativa* 2, s. 33—44.
- Franz R., 1969: *Der Kachelofen*, Graz.
- Frowein R., 1942: *Romanze der Kleidung*, Berlin.
- Gajerski S. F., 1972: Potyliczki ośrodek kaflarski w XVI—XVIII w., *KHKM* 20, s. 467—485.
- Hlinka J.—Hoššo J., 1980: Historickoarcheologický výskum peňazokazeckej dielne v Liptovskej Mare, *ZbSNM, História* 20, s. 237—260.
- Holčík Š., 1973: Nález kachľovej pece v Šenkvičiach, *ZbSNM, História* 13, s. 117 až 135.
- 1978: *Stredoveké kachliarstvo*, Bratislava.
- Holl I., 1958: Középkori kályhacsempék Magyarországon I., *Budapest régiségei* 18, s. 211—300.
- 1976: Angaben zur mittelalterlichen Schwarzhafnerkeramik mit Werkstattmarken, *Mitteilungen des Archäologischen Instituts* 5, 1974/75, Budapest, s. 129—150.
- Hoššo J., 1978: Historickoarcheologický výskum v Liptovskej Mare, *Archaeol. hist.* I, s. 253—269.
- 1981: *Vývoj stredovekej keramiky na západnom a strednom Slovensku*, Kandidát. dizert. práca, Bratislava.
- Hýroš Š. N., 1878: *Zámok Likava a jeho páni, s pohľadom na državie Lyptov a okolie*, Turč. sv. Martin.
- Kouba J., 1964: Další doklady česko-uherských styků v oblasti středověké keramiky, *Čas. MN* 133, s. 185—199.
- Kozák K., 1972: A sümegi vár XV—XVII századi kályhai, *A Veszprém közleményei* 11, s. 271—290.
- Kwapieniowa M., 1971: Stan badań nad historią kaflarstwa w Polsce XIV—XVIII w., *Mater. archeol.* XII, s. 207—228.

- Michna P., 1981: Gotická kachlová kamna z hradu Melice na Vyškovsku, *Archaeol. hist.* 6, s. 333—360.
- Poppa R.—Mărgineanu-Cârstoiu M., 1979: *Mărturiile de civilizație medievală românească*. București.
- Strauss K., 1972: *Die Kachelkunst des 15. und 16. Jahrhunderts in Deutschland, Österreich, der Schweiz und Skandinavien*, Basel.
- Voit P.—Holl I., 1963: *Alte ungarische Ofenkachel*. Budapest.

Foto a kresby J. Hoššo.

Zusammenfassung

Spätgotischer Kachelofen von Liptovská Mara

Die Wohnkultur wurde im Milieu des mittelalterlichen Dorfes seit dem 15. Jahrhundert vom Kachelofen als organischen Bestandteil der Behausung des slowakischen Kleinadels ergänzt, wie u. a. Kachelfunde aus der historisch-archäologischen Untersuchung in Liptovská Mara aus den Jahren 1970 bis 1974 bestätigen. Die dort geborgene Kollektion älterer Ofenkacheln stammt aus der Wende des 14. und 15. Jahrhunderts, der fast vollkommen zerstörte jüngere Ofen aus dem letzten Drittel des 15. bis ersten Drittel des 16. Jahrhunderts. Aus der jüngeren Kachelkollektion (Kammerkacheln, Topfkacheln mit vier- und dreieckiger Mündung, Zwiebelkacheln und eine zylindrische Kachel) wurde der in mehrfacher Hinsicht charakteristische Ofen rekonstruiert.

Die Vereinfachung der dekorativen Motive spricht für die Arbeit eines in diesem Fach nicht spezialisierten Töpfers, den seine Umwelt inspirierte. Archaische technische Elemente (hohe zylindrische Kammern der Kammerkacheln und Wände der Topfkacheln) bezeugen einerseits die Anwendung älterer Vorlagen mit durchschnittlichen bildnerischen Qualitäten, andererseits ein fortgeschrittenes technologisches Niveau, das die vollendete Dreharbeit und gute Glasur belegt, Abgesehen vom Einfluß der natürlichen Umgebung (Nadelbaummotiv und trabendes Pferd) spiegeln die Dekorelemente und die Tektonik des Ofens Einflüsse der spätgotischen Architektur wider, vor allem im Motiv des durchbrochenen Vierblatt-Maßwerks und in der Krönung des Ofens durch eine Kachel in Form eines zylindrischen Turms mit Zinnen. Damit steht der Ofen von Mara im Kontext der spätgotischen Kachelkunst Europas, die von dem Streben nach dekorativen aber auch Fortifikationselementen der zeitgenössischen Architektur gekennzeichnet war.

Wahrscheinlich ließ den Kachelofen aus Liptovská Mara ein Mitglied der Landadelsfamilie Parížovsky bauen, deren Güter etwa 3 km entfernt am rechten Váh-Ufer lagen. Fragmente identischer Kacheln wurden nämlich auch bei der archäologischen Untersuchung des Kastells in Parížovce entdeckt. Die Familie Parížovsky und die Person des Pfarrers von Mara verbanden demnach wohl ständische und in manchen Fällen auch verwandtschaftliche Beziehungen. Schriftliche Nachrichten über Schenkungen an die örtliche Pfarre, u. a. den Bau eines Hauses in der Nähe der Kirche sprechen dafür, daß die genannte Familie die Stellung eines Hauptpatrons angestrebt hat. Es ist deshalb wahrscheinlich, daß eines ihrer Mitglieder den Kachelofen im Familiensitz und in der Wohnung des Pfarrers von einem untertanen Töpfer erbauen ließ.

Abb. 1. Liptovská Mara. Blick auf die Destruktion des Kachelofens.

Abb. 2. Liptovská Mara. Reliefdekor auf Kammerkacheln.

Abb. 3. Liptovská Mara (1—3, 5, 6), Parížovce (4). 1 — zylindrische Kopfkachel, 2—4 — Reliefdekor auf Kammerkacheltafeln, 5 — technisches Ofenelement, 6 — Bügel aus der Ofendestruktion.

Abb. 4. Liptovská Mara. Proben topf-, schüssel- und zwiebel-förmiger Kacheln.

Abb. 5. Liptovská Mara. Rekonstruktion des Kachelofens.

Lichtbilder und Zeichnungen: J. Hoššo.